

3.2.2 INSTAL·LACIONS

La conservació *ex situ* de la diversitat biològica a Catalunya es centra bàsicament en dos grups específics, el de les plantes vasculares i el dels animals vertebrats. En aquest sentit, la majoria de centres de conservació *ex situ* es dediquen precisament a la conservació d'aquests dos tipus de recursos. Una menció a part mereixen els centres dedicats a la recerca biològica. Sovint, aquests centres mantenen diferents col·leccions d'organismes, moltes d'elles microbianes, però que utilitzen únicament i de forma exclusiva per a les seves investigacions.

Els centres dedicats a la conservació d'espècies vegetals tenen un component important de conservació a llarg termini. Això es deu a que aquest tipus de conservació resulta molt més econòmica que la d'espècies animals, que requereix d'unes instal·lacions i d'un instrumental més sofisticats i cars.

El dos tipus bàsics de conservació d'espècies vegetals que s'han detectat són el de conservació de plantes vives i el del banc de llavors. Dins dels diferents bancs de llavors que s'han examinat s'hi troben representades tant la conservació a curt termini (*activa*) com la de llarg termini (*de base*). Aquest darrer tipus de conservació sols es du a terme a tres centres de Catalunya: l'Estació Internacional de Biologia Mediterrània - Jardí Botànic Mar i Murtra de Blanes, l'Institut Botànic de Barcelona - Jardí Botànic de Barcelona i l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agrària de la Universitat de Lleida. Quant a la conservació de plantes vives, que requereix unes instal·lacions adients (horts, vivers...), es realitza a diferents llocs: els dos jardins botànics esmentats, el Centre de Conservació de Plantes Cultivades de Can Jordà (al Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa), l'*arboretum* del Mas Joan (Espinelves, Osona) i a diferents centres de l'IRTA.

Quant al nombre d'espècies conservades, el conjunt indica que el nivell és, actualment, molt baix. Així, ni estan conservades la totalitat de les espècies amenaçades ni tan sols les endèmiques del país; per exemple, el Jardí Botànic Mar i Murtra sols conserva els endemismes de la província de Girona.

Per altra banda, cap de les espècies vegetals conservades forma part d'un programa de recuperació a la natura, ja sigui de reintroducció o de reforç de les poblacions. En aquest sentit, resulta sorprenent la inexistència d'aquests projectes, atesa la urgència que alguns experts han indicat sobre la necessitat de recuperar algunes espècies. Caldria fer esment de dos intents per a la recuperació d'espècies vegetals: el del Centre de Conservació de Plantes Cultivades de Can Jordà, per a fomentar l'ús de varietats locals de fruiters a la Garrotxa, i el de la recuperació de la malvàcia *Kosteletzkya pentacarpos* al Baix Llobregat.

En contrast amb l'exposat per a les espècies vegetals, els centres de conservació *ex situ* d'espècies animals es caracteritzen justament pel contrari. La majoria d'ells participen en programes per a la reintroducció o el reforç de les poblacions naturals mitjançant exemplars criats en captivitat. La majoria

d'aquests programes però, són d'elaboració pròpia i pocs realitzen una tasca de forma coordinada amb altres centres del país o de l'estranger. A més, en alguns casos s'havien utilitzat tàxons al·lòctons per a les repoblacions, amb conseqüències negatives per a les poblacions des del punt de vista del seu component genètic i d'altres aspectes encara no coneguts. Un altre tret molt comú en aquests projectes de recuperació ha estat la manca d'estudis genètics de base que justifiquessin les diferents línies d'actuació. Afortunadament, molts projectes comencen ara a incorporar aquesta parcel·la en els seus plans de treball.

Pel que respecta a les tècniques, els centres de conservació d'animals es basen únicament en la reproducció en captivitat dels exemplars. Aquest tipus de tècniques no garanteixen una conservació a llarg termini, de la manera com ho podria fer una banc de germoplasma animal. En aquest sentit, no es té cap notícia de que a Catalunya hi hagi cap centre d'aquestes característiques.

Habitualment, els centres de conservació d'espècies animals compten amb un estoc d'individus reproductors, mantinguts permanentment a les seves instal·lacions, i que proporcionen les cries que, un cop crescudes, s'utilitzaran per a repoblar els diferents hàbitats de l'espècie. En alguns casos, el nombre d'individus reproductors és baix, el que podria significar una alteració del component genètic de les poblacions.

També cal fer referència a les varietats o races d'espècies domèstiques animals i vegetals. En general, la conservació d'aquests recursos és quasi inexistent, d'aquí que aquestes varietats estiguin en perill real de desaparició (de fet, moltes ja s'han extingit). El manteniment de les races domèstiques depèn gairebé de forma exclusiva de les activitats agrícoles i ramaderes, que rarament reben un suport adient, econòmic i tècnic, per a desenvolupar aquestes activitats. Moltes de les races autòctones han estat substituïdes per races millorades, més productives, però la majoria al·lòctones, la qual cosa, ha dificultat encara més el manteniment de les varietats pròpies.

En conjunt, i tal com s'ha apuntat anteriorment, el nombre de recursos conservats és baix si es relaciona amb el nombre potencial de les espècies que s'haurien de conservar (amenaçades, endèmiques i rares). Un altre tret que caldria millorar és el nivell de col·laboració i coordinació entre els centres de conservació i els altres col·lectius dedicats a la conservació de la biodiversitat (administració, grups socials, etc.).

Tots els centres de conservació *ex situ*, sense excepció, manifesten limitacions pressupostàries molt greus. Això es tradueix, simultàniament, en la insuficiència de recursos humans i materials necessaris per a realitzar satisfactòriament les tasques de conservació. Tenint en compte que la pròpia activitat de conservació no pot generar mai els recursos necessaris a partir de les fonts internes, resulta imprescindible recórrer a recursos externs fermes i estables per a aconseguir els objectius plantejats.

Centres de conservació de recursos vegetals

Centre de Conservació de Plantes Cultivades de Can Jordà.
Estació Internacional de Biologia Mediterrània - Jardí Botànic Mar i Murtra de Blanes.
Institut Botànic de Barcelona - Jardí Botànic de Barcelona.
Universitat de Lleida: Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agrària.
Universitat Politècnica de Catalunya: Escola Superior d'Agricultura de Barcelona.
Altres centres de conservació: *Arboreta* (Mas Joan, Espinelves, Osona); centres de recerca (IRTA); serveis municipals de parcs i jardins; vivers de plantes; etc.

Centres de conservació de recursos animals

Associació d'Amics de la Tortuga de l'Albera (ATA) - Centre de Reproducció de Tortugues de l'Albera (CRT).
Comissió de Medi Ambient de l'Ajuntament de Masquefa (COMAM) - Centre de Recuperació d'Amfibis i Rèptils de Catalunya (CRARC).
Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya - Centres de Recuperació de Fauna Salvatge (CRFS).
Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya - Granges cinegètiques avícoles: Granja d'Explotació Cinegètica de Torreferrussa i Granja de Reproducció de Fauna d'Esterri d'Àneu.
Fundació per a la Conservació i la Recuperació d'Animals Marins (CRAM).
Parc Zoològic de Barcelona.
Altres centres de conservació: centres de recerca; centres piscícoles del DARP; Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa; el Cim de les Àligues (Sant Feliu de Codines); el Parc de les Aus (Vilassar de Mar); etc.

Objectius a assolir:

- Establir una xarxa de centres de conservació *ex situ* especialitzats en organismes dels diferents ecosistemes i zones geogràfiques, tant de la fauna i flora silvestre i dels microorganismes, com de les varietats agrícoles i de les races ramaderes, de manera que disposin tant d'instal·lacions per a la conservació d'exemplars vius, com dels bancs de germoplasma necessaris.
- Impulsar la creació de bancs de germoplasma de referència nacional i internacional a Catalunya.
- Vincular els diferents centres de conservació *ex situ* amb projectes de conservació *in situ*, afavorir de manera especial els programes de conservació de les espècies vegetals i completar els de les espècies de la fauna, especialment d'aquelles espècies endèmiques, amenaçades o rares que ho requereixin.
- Aconseguir unes dotacions econòmiques adequades als objectius i les línies de treball dels diferents centres de conservació *ex situ*, i als seus requeriments de mitjans tècnics i de personal i a les garanties de perdurabilitat que els hi són intrínseques.

- Afavorir la col·laboració i la coordinació dels centres existents i dels programes de conservació que es duen a terme, i establir els mecanismes adients per a la difusió de les dades disponibles i dels resultats obtinguts.
- Impulsar des dels espais naturals protegits, programes de conservació *ex situ* en dependències o instal·lacions pròpies d'aquests espais.
- Desenvolupar les funcions formatives, divulgadores i demostratives dels centres de conservació *ex situ*, i aprofitar els seus recursos per a la docència i la recerca.
- Potenciar les iniciatives de conservació dels jardins botànics, parcs zoològiques i centres afins, de manera que les seves activitats lúdiques, divulgadores i educatives es complementin amb iniciatives relacionades amb la conservació de les espècies autòctones.